חידושי מהר"א גריידץ על תלמוד ירושלמי ערלה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי מהר"א גריידץ על תלמוד ירושלמי ערלה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-מהרא-גריידץ-על-תלמוד-ירושלמי-ערלה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ד 4
פרק ב 4
הלכה א 4
הלכה ו 7
פרק ג 8
הלכה א 8

פרק א

הלכה ד

תני אף יתכוון וילקוט ויעלו באחד ומאתים. נ"ב צ"ל על הסיפא ואם היו החיטים יפות מותר לכתחילה ור' יוסי היא דאמר אף יתכוון וילקוט וקשה מה משני לפי זה לפירכת הגמ' בבלי גיטין נ"ד ממה דאיתא שם בשם ר' יוסי דאוסר בנפלו ונתפצעו במזיד והובא נמי בירושלמי סוף פ"ג דערלה. [כונתו דשם בגיטין פריך מדר"י אדר"י דבנפלו ונתפצעו ס"ל לר"י דבמזיד לא יעלו ובנטיעה של ערלה וכלאי הכרם שנתערבו ס"ל לר"י דאף המתכוון ללקוט יעלו באחד ומאתים ומשני הגמ' דשאני גבי ערלה דאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת (וסברא זו אפשר לומר נמי גבי כלאים) וא"כ הוי דבר דלא שכיחא לא אחמור בה רבנן כן פירש"י שם וא"כ קשה מדוע מתיר ר"י כאן גבי תרומה דאם היו החיטין של חולין יפות דטוחן לכתחילה וכאן לא שייך התירוץ דגיטין הנ"ל ועיין מ"ש הגאון בגליון בסוף פ"ה ממס' תרומות]:

פרק ב

הלכה א

ולמה לא תנינן חלת דמאי כמו דתנינן חלה לא ניתני חלת דמאי והתנינן ת"מ של דמאי ועי' במפרש דכתב ה"ג בגין דתנינן חלה לא נתני חלת דמאי הואיל ותני חלה לא תני חלת דמאי. נ"ב אין הכרח לשבש כאן כלום וכך הוא (הפירוש) ר' יונה פריך למה לא תנן חלת דמאי כמו דתנינן חלה עצמה היינו אם לקח עיסה מגולגלת או פת אפוי מעם הארץ ותירץ לא ניתני חלת דמאי וכונתו הי' כפי המסקנא דלא שייך הכא (למתני חלת דמאי) אבל המקשן הבין שכוונתו דאין כאן מקום לדמאי. וע"ז פריך והלא יש תרומת מעשר של דמאי (וא"כ מיירי מתניתין בדמאי וא"כ מ"ט לא תני חלת דמאי) וע"ז מביא הפשט האמת דלא שייך חלת דמאי ר' חנניא בשם שמואל דמאי צריך חלה בתמי' ודאי אין צריך (דמאי) חלה כיון שהוא במיתה וגם אין לה שיעור מן התורה הוי כמו תרומה גדולה שאין צריך להפריש וכקושית הר"ש שהובאה נמי בתוי"ט פ"ד דחלה מ"ו וא"כ לא שייך כלל (למפרך) ליתני חלת דמאי דליכא כלל. וא"ל אין זה ואומר לי' אלא ואמר לן דבא לפרושי דברי ר' חנניא שאין כונתו שאין צריך להפריש כלל דהא חזינן בפ"ד מ"ו בחלה הנ"ל דאיכא אלא ודאי איכא דלא מצא יוחנן כהן גדול שמפרישין רק תרומה גדולה וכמו שטועים בת"מ דאין חיוב מיתה כן טועים בחלה ע"כ צריך עכ"פ להפריש אלא שהכהן משלם לו שלוקח דמיו מן השבט וא"ל דכן אמר שמואל. ואפשר דלא צ"ל ואמר

לן רק אמר לי' שצריך ליקח חלה רק שנוטל דמיו מן השבט והשיב ודאי כן הוא וכן אמר שמואל. ואולם מה שאמרתי שאין חלה בדמאי כן כונתי שאין חלה ודאי ולא שייך שוב למיתני זאת במשנה כיון דבזה אין שייך להרים, אולם ברישא בת"מ של דמאי דבזה הוי ספק יותר שלא תרם כיון דשכיח טעות ויש לו שיעור בזה אינו מגיע מהשבט תשלומין. ולמה שתירצתי בגליון המשניות קושית השער המלך סובב כ"ד לר"מ דברישא בת"מ עכ"פ לר"מ אין צריך לשלם, אבל בחלת דמאי מודה ר"מ דצריך הכהן לשלם דאין אלא חומרא יתירה. וצריכין אנחנו לומר דר' מנא דפסק דאין הכהן צריך לשלם איך מתרץ המשנה מדוע לא ניתני (חלת דמאי) אך ניחא דת"מ הוי הנתינה לכהן בחנם דין גמור ולכן צריך להרים אבל (ר' מנא) המציא רק דאין צריך לשלם אם נותן לו בעין מטעם דגזרינן אך זה פשיטא לו דבתערובות אין צריך להרים או מרים ובזה משלם לו כיון דלא שכיח תערובות כזה כ"כ לא גזרו ובזה ניחא לגמרי במשנה ו' פ"ד דחלה מכל אשר תמה הר"ש והתוי"ט. [כונתו דהמפרש הנ"ל מחק מלת "כמו" בירושלמי וגרס תחתיו מלת "בגין" ולפירושו הוא תירוץ על קושית ר' יונה ומתחיל התירוץ מן מלת "בגין" והגאון גורס מלת "כמו" כמו שהוא לפנינו בירושלמי ומפרש מלת כמו שהוא שייך להקושיא של ר' יונה כלומר למה לא תנינן חלת דמאי כמו דתנינן חלה ודאי. ומאריך הגאון בדבריו עד ואמר לן פי' בירושלמי של הגאון היה כתוב ר"ת "וא"ל" וא"כ איכא למימר דהר"ת הוא "ואמר לי'" היינו דר' חייא בר לוליבא אמר לר' חנניא או דהר"ת הוא "ואמר לן" היינו דבא ר' חייא לפרש לן דברי ר' חנניא ואח"כ כתב הגאון דאפשר גם לגרוס "אמר לי'". ומאריך עוד הגאון בדבריו ועיקר כונתו דיש חילוק בין תרומת מעשר של דמאי ובין חלת דמאי דתרומת מעשר של דמאי אין צריך הכהן לשלם לו בעד הת"מ וחלת דמאי צריך הכהן לשלם להבעה"ב ור' חנניא אמר דבריו בלשון בתמי' כלומר על מה שהקשה ר' יונה למה לא תנינן חלת דמאי ע"ז השיב לו ר' חנניא וכי דמאי צריך חלה הלא מדמאי אין צריך לתן חלה וא"כ איך אפשר למנות גם חלת דמאי במתניתין ואמר לי' ר' חייא בר לוליבא נוטל הוא וכו' כלומר איך כונתך במה שאתה תמה וכי דמאי צריך חלה אם כונתך שאין צריך לתת חלה כלל מדמאי הלא הוא דבר שלא אפשר לומר כן כי מדוע תהיה גרע חלה של דמאי מת"מ של דמאי והלא במ"ו דפ"ד דחלה איתא להדיא הדין חלת דמאי ואולי כונתך שנוטל הוא דמיו מן השבט כלומר דבאמת צריך להפריש חלה גם מן הדמאי ומה שאמרת שאין חלה בדמאי היינו שהכהן צריך לשלם בעד החלה והשיב לו ר' חנניא דבאמת כן הוא כונתו במה דאמר שאין חלה לדמאי היינו שהכהן צריך לשלם וכן אמר שמואל ג"כ כדברי שהוא נוטל דמיו מן השבט היינו שהכהן צריך

לשלם בעד החלה והטעם בזה לחלק בין ת"מ ובין חלה פירש המחבר בדבריו בזה וע"כ ליכא למתני חלת דמאי במשנה משום דחלוק הוא מת"מ דת"מ של דמאי צריך להרים והכהן אינו משלם לו בעד הת"מ וחלת דמאי אין צריך להרים ואם הרים ונתן לכהן צריך הכהן לשלם לו. ומאריך הגאון עוד בדבריו לתרץ הקושיא דר' יונה אליבא דרבי מנא דכיון דתרצינן בזה דלפיכך לא תני במתני' חלת דמאי משום דחלת דמאי לא דמי לת"מ של דמאי משום דחלת דמאי צריך הכהן לשלם לבעה"ב אכן לר' מנא (שם) בשם ר' יוסי דס"ל דגם בחלת דמאי אינו נוטל דמיו מן השבט היינו דאין הכהן צריך לשלם בעד החלה א"כ הוו ת"מ של דמאי וחלת דמאי שוין בדינם וא"כ נשאר קושית ר' יונה למה לא תנינן חלת דמאי במתניתין ועל זה כתב הגאון דלפי שתירץ בגליון המשניות קושית השער המלך וכתב שם דסובב כ"ד לר"מ דברישא בת"מ ס"ל דאין נוטל דמיו מן השבט ומה שאמר ר' מנא אינו נוטל דמיו מן השבט קאי על רישא דמתניתין אכן בחלת דמאי מודה ר"מ דנוטל מן השבט וא"כ מתורץ ג"כ לר' מנא הקושיא של ר' יונה כיון דגם לר' מנא איכא חילוק בין ת"מ של דמאי ובין חלת דמאי וכמש"ל. אכן לדידן דאנו מפרשים לדברי ר' מנא דלא קאי אמתניתין רק דהירושלמי מביא דעת ר' מנא בשם ר' יוסי נגד דעת ר' חייא ושמואל דס"ל דגבי חלת דמאי נוטל דמיו מן השבט וכו' מנא בשם ר' יוסי פליג עלייהו וס"ל דגם גבי חלת דמאי אינו נוטל דמיו מן השבט א"כ תשאר קושית ר' יונה לר' מנא וכנ"ל כיון דלדידי' ת"מ של דמאי וחלת דמאי שוין מדוע לא תנינן במתני' חלת דמאי ועל זה משני הגאון וכתב אך ניחא וכו' ונלע"ד דכן היא כונתו דלכל זה גם לר"מ חלוק ת"מ של דמאי מדין חלת דמאי ולפיכך לא תני במתני' חלת דמאי והוא דת"מ של דמאי הוי הנתינה לכהן בחנם דין גמור ולכן צריך להרים וכדאיתא במתניתין והטעם כמה שכתב הגאון לעיל בדבריו דבת"מ הוי ספק יותר שלא תרם כיון דשכיח טעות לומר דאין חיוב מיתה בת"מ וכמו שכתב הר"ש הובא בתוי"ט פ"ד דחלה מ"ו סברא זו דבת"מ הוי סברי דלא הוי במיתה וכו' לא כן גבי חלה וע"ש וגם יש לו לת"מ שיעור והסברא נותנת דעם הארץ לא הפריש ת"מ ולכן גבי ת"מ של דמאי צריך להרים והכהן אינו צריך לשלם לו לא כן גבי חלה הדין נותן דאינו צריך להפריש חלה מן דמאי כיון דהוא במיתה לא נחשדו ע"ה על כך וכמו שתמה הר"ש שם הובא בתוי"ט פ"ד דחלה הנ"ל היכן מצינו דנחשדו ע"ה על החלה והלא לא נחשדו אתרומה גדולה. ורק משום גזירה אמר ר' מנא דצריך להפריש ואינו נוטל דמיו מן השבט משום דלמחר הוא מביא ודאי ואומר (לכהן) דמאי הוא כדי ליטול ממנו (מן הכהן) דמיו אכן לא מן הדין צריך לתת חלה מן דמאי. ולכן כתב הגאון דר' מנא המציא הדין דצריך לתת חלה מדמאי בחנם רק כשנותן לו

חלה בעין דאז גזרינן שמא יביא ודאי ויאמר דמאי הוא אבל בתערובות פשיטא לי' לר' מנא דאין צריך להרים ואם הרים צריך הכהן לשלם לו בעד החלה כיון דתערובות לא שכיחא ומלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן כנודע בש"ס בכמה מקומות וא"כ אתי נמי שפיר לר' מנא מדוע לא תני במתניתין חלת דמאי כיון דלא דמי חלת דמאי לת"מ של דמאי גבי בעין כיון דת"מ של דמאי צריך לתרום מן הדין משום דחשודין ע"ה על זה וכמש"ל ובחלת דמאי אין צריך לתת חלה מן הדין משום דלא נחשדו על חלה וכמש"ל רק מטעם גזירה דלמחר הוא מביא וכו' וגם בדין תערובות לא דמי ת"מ של דמאי לחלת דמאי דבת"מ של דמאי צריך להרים גם בתערובות כיון דמן הדין צריך להרים גבי בעין אכן גבי חלת דמאי אין צריך להרים בתערובות כיון דגם גבי בעין אין צריך להרים חלת דמאי וכמש"ל רק משום גזירה הנ"ל ובתערובות לא שייך גזירה וכמש"ל וא"כ דאינן שוין בדינם לפיכך לא תני במתני' חלת דמאי על תערובות וכתב הגאון דלפי זה ניחא לגמרי תמיהת הר"ש שהובאה בתוי"ט הנ"ל דמדוע נחשדו ע"ה על החלה והלוא לא נחשדו על תרומה גדולה ומדוע יגרע נאמנות ע"ה על החלה אך לפי מה שכתב הגאון דטעם נתינת החלה מדמאי הוא לאו משום חשדא רק משום גזירה דלמחר הוא מביא ודאי ואומר דמאי כדי לטול ממנו דמיו ואין כאן תמיה כלל כנלע"ד בע"ע כונת הגאון בדבריו הנאמרים בקיצור לשון]:

הלכה ו

משום שירדו לחמיצן של כותים כר"א. נ"ב ורק רבנן דר' יוסי מודו באיסור הנאה אבל רבנן דר"ש בפ"ב מי"ד סברי דמותר זוז"ג גם באיסור הנאה ועי' ע"ז בבבלי מ"ט [ע"א] שיש כזה עי' מ"ש שם [כונת המחבר בזה כי הלוא מצינו בהענין של זה וזה גורם מחלוקת ר' יוסי ורבנן ומחלוקת ר"ש ורבנן ומחלוקת ר"י ורבנן מבואר במס' ע"ז מ"ט הנ"ל דר"י ס"ל דזה וזה גורם מותר ורבנן אית להו זה וזה גורם אסור כי כן מסיק בסוגיא שם אלא לעולם כו' לדידי זוז"ג מותר לדידכו וכו' ומחלוקת ר"ש ורבנן איתא במס' ערלה פרק ב' כמה משניות דפליגי שם ר' שמעון ורבנן בענין זוז"ג. ולכן כתב המחבר בזה בקוצר לשונו דמה דאמרינן הכא בירושלמי משום שירדו לחמיצן של כותים כר"א היינו דרבנן ס"ל כר"א דזוז"ג אסור היינו דוקא רבנן דר' יוסי דעליהם נוכל לומר דס"ל באמת דזוז"ג אסור כבסוגיא דע"ז הנ"ל אבל על רבנן דר"ש לא נוכל לומר כן דמודו לר"א בחמצן של כותים דאסור זה וזה גורם דאף דס"ל דזוז"ג מותר מ"מ מודו הכא גבי חמצן של כותים דאסור זה וזה גורם משום דחמץ אסור בהנאה זה אי אפשר לומר כן דהלוא מבואר במשנה י"ד פ"ב דערלה דס"ל לרבנן דזה וזה גורם מותר אפילו באיסור הנאה דהלוא מבואר שם

במשנה שאור של תרומה ושל כלאי הכרם אסור לזרים ומותר לכהנים וההיתר לכהנים הוא משום דזוז"ג מותר משום דתרומה מותר לכהנים ואף דכלאי הכרם אסור בהנאה מ"מ סבירא ליה לרבנן דמותר לכהנים ואם כן אי אפשר לומר דרבנן דר' שמעון מודו לר' אלי'עזר דחמצן של כותים אסור זה וזה גורם משום דאסור בהנאה כן נראה לי כונתו בזה]:

פרק ג

הלכה א

מתניתין מסייע לר' יוחנן לא יאכל חמץ וכו'. נ"ב צ"ל לר' אלי'עזר היינו ר' אבוהו דלעי'ל בשם ר' לעזר מרישא דברייתא וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ב ה' א' ורק בסוף איתא בדר' יצחק ומהדא מסייע לר' יוחנן. [כהגה זו שהגי' הרב הגאון המחבר הגי' ג"כ בעל פני משה וע"ש]: